

В.Д. Людвік

кандидат юридичних наук

І.О. Кисельов

ад'юнкт

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.9

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ-РЕЦИДИВИСТА

Розглянуто ознаки, які характеризують сучасного злочинця-рецидивіста. Проаналізовано окремі дані щодо рівня освіти, працездатності, стану здоров'я, особливостей ресоціалізації рецидивістів. Досліджено сучасні особливості основних рис інтелектуального, вольового, морального та психологічного характеру у «портреті» злочинця-рецидивіста.

Ключові слова: рецидив, особа злочинця, рецидивна злочинність, відбування покарання.

Постановка проблеми. У сучасних умовах проблематика вивчення особи злочинця у будь-якій сфері кримінологічних досліджень все більше набуває актуальності, а самі дослідники дуже активно звертаються до даних, які характеризують осіб, що вчиняють окремі види злочинних діянь. Такий інтерес, очевидно, викликаний особистим характером вибору людиною тієї чи іншої моделі поведінки (злочинної або правослухняної). З огляду на це, дані, які характеризують злочинців, становлять неабиякий інтерес для розробки окремих заходів запобігання.

Поряд із зростаючою необхідністю вивчення особи злочинця, не справедливим було б сказати, що вивченню цього феномена у кримінологічній літературі приділялося та приділяється недостатньо уваги. У переважній більшості монографічних праць з кримінології, окрім кримінологічних показників та заходів запобігання, в окремому порядку висвітлюються риси характеру злочинця. Вивчення особливостей особи злочинця має велике значення як при дослідженні окремих видів злочинності, так і злочинності рецидивної. Рецидивна злочинність, у порівнянні із злочинністю первинною, становить реальну загрозу суспільній безпеці, а особи-рецидивісти суттєво відрізняються від осіб, що вперше вчиняють злочин, як ступенем суспільної небезпечності, так і окремими особливостями злочинної діяльності.

Виявлення таких особливостей та дослідження специфічних рис особи злочинця-рецидивіста має велике значення, адже дозволяє більш точно, дієво та ефективно розробити, а головне, і впровадити у практичну діяльність працівників правоохоронних органів, зокрема, органів внутрішніх справ, реальні заходи, які спрямовані на запобігання рецидивній злочинності.

Аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання

даної проблеми. Суттєвий вклад у розробку проблем рецидивної злочинності зроблено фундаментальними працями А. Алексєєва, М. Бажанова, В. Батиргарєєвої, В. Голіни, І. Гальперіна, А. Зелінського, Ю. Солопанова, О. Яковлєва та інших. У той же час у ракурсі вивчення феномена особи злочинця-рецидивіста, особливу цінність та значення мають саме дослідження особи злочинця в аспекті окремих сфер злочинної діяльності, а також останні дослідження у сфері рецидивної злочинності, які розглядалися, у свою чергу, у працях О. Азовського, В. Батиргарєєвої, В. Бендриківського, І. Богатирьова, Б. Головкина, М. Крижановського, М. Колодяжного, І. Митрофанова, С. Шалгунової та багатьох інших науковців [1, с. 134–138; 3, с. 125–131; 2; 5, с. 77–84; 10, с. 63–68; 9, с. 262–271; 12, с. 86–92; 13, с. 179–189].

Метою статті є висвітлення основних рис інтелектуального, вольового, морального та психологічного характеру у «портреті» особи злочинця- рецидивіста.

Виклад основного матеріалу. Спочатку доцільно визначити, що саме являє собою «особа злочинця», тому що у сучасній науковій літературі підходи щодо розуміння сутності, а найголовніше – реального, практичного значення вивчення «особи злочинця» певною мірою різняться.

Під «особою злочинця» у кримінології найчастіше розуміється сукупність соціальних і соціально значущих властивостей, ознак, зв'язків та відносин, які характеризують особу, яка порушує кримінальний закон, у поєднанні з іншими (неособистісними) умовами та обставинами, які впливають на антигромадську поведінку [11, с. 35].

На думку А. Зелінського, про особу злочинця можна говорити лише як про людину, яка винна у вчиненні злочину, яка вчинила одне чи декілька умисних, цілеспрямованих, передбачених законом про кримінальну відповідальність дій щодо реалізації загального для неї мотиву [7, с. 22–23]. Схожа точка зору міститься і у працях А. Закалюка, який зазначає, що не можна назвати злочинцем особу та характеризувати її як злочинця до того, як у встановленому законом порядку не буде визнано вчинення нею злочину [6, с. 239]. Ми підтримуємо наведені вище позиції авторів.

Перш за все необхідно зауважити, що з опитаних нами рецидивістів 94,3 % становлять чоловіки і лише 5,7 % – жінки. Спираючись на схожі дані, підкріплюючи свою позицію попередніми дослідженнями рецидивної злочинності, В.С. Батиргарєєва робить цілком правильний висновок про те, що рецидивні злочини являють собою різновид злочинності чоловічої, і з цим ми повністю погоджуємося [2, с. 244]. Однак автор слушно зазначає, що належність до тієї чи іншої статі не можна розглядати з позицій криміногенних властивостей людини.

Відсотковий показник жінок-чоловіків залежить від конкретного виду злочинної поведінки, наприклад, у сфері насильницької злочинності відносна кількість жінок-рецидивістів буде суттєво нижчою, ніж, наприклад, у сфері господарської діяльності та ненасильницьких злочинів

проти власності. Наприклад, останні дослідження насильницької злочинності показують, що серед злочинців, які вчиняють умисні вбивства, жінки складають 10,1 % [14, с. 253].

Розглядаючи рецидивну злочинність, не можна оминати увагою вік особи злочинця-рецидивіста. Дослідження у цій сфері показують, що «кар'єра» майбутніх рецидивістів починається здебільшого у віці від 17 до 25 років [8, с. 112].

Аналіз даних щодо рівня освіти злочинців-рецидивістів показує, що неповну середню освіту мають 42 % опитаних, а середню – 52 %. Такі цифри на фоні існуючої точки зору щодо «невисокого інтелектуального рівня» більшості рецидивістів виглядають доволі дивно, проте, на нашу думку, їм можна знайти цілком логічне пояснення. Такий високий показник рівня середньої неповної та повної середньої освіти пояснюється як загальним підвищенням рівня освіти рецидивістів взагалі, у порівнянні із тими даними, які існували у 60–70 роки минулого століття, так і залученням ув'язнених у колоніях осіб до освітньої програми – здобуття освіти. Наявність, у свою чергу, вищої освіти у злочинця-рецидивіста становить, скоріше, виняток, адже за нашими підрахунками, вищу освіту мають лише 6 % із числа раніше засуджених осіб.

Отримані нами результати дослідження сімейного стану рецидивістів виглядають на перший погляд дещо суперечливо, особливо стосовно наявності або відсутності шлюбу, а також наявності дітей та загальної характеристики сімейних відносин. За результатами проведеного нами дослідження, 31 % респондентів (більше ніж 290 осіб) на момент відбування покарання за рецидив були одружені, не перебували у шлюбних відносинах 58 % респондентів. Такі дані виглядають суперечливо поряд із дослідженнями останніх років, адже, наприклад В.С. Батиргарєєва свого часу зазначала, що переважна більшість рецидивістів – 66,5 % – неодружені особи, в той час як розлучені складають 8,1 % [2, с. 250].

Уточнення отриманих нами за результатами дослідження даних, шляхом постановки додаткових запитань, показало наскільки отримані відповіді по-різному сприймаються особами, які не притягались до кримінальної відповідальності та особами, які вже не вперше відбувають покарання. Так, незважаючи на те, що майже 31 % респондентів вказали на те, що перебувають у шлюбі, 19 % зазначених осіб вказали, що шлюб був збережений формально, а фактично відносини між подружжям були розірвані. Крім того, ще 16,5 % зазначили, що до моменту звільнення шлюб не зберігся. Таким чином, проведені дослідження показують, що серед осіб, які вдруге (чи більше) відбували покарання у виді позбавлення волі та були одружені, на момент звільнення сім'я фактично збереглася лише у 32,3 % осіб.

При цьому розпад сім'ї відбувся за ініціативою раніше засудженого лише у 5,6 % випадків, а за ініціативою іншого з подружжя – в 11,1 % відповідно. Цікавим також є те, що серед причин розпаду сім'ї найбільша кількість респондентів обрала відповідь «інше» – 34,6 %, хоча аналіз усієї

сукупності даних дає нам підстави стверджувати, що до таких причин можна віднести родичів та близьких друзів того з подружжя, який «чекав» на звільнення чоловіка або дружини відповідно. Таким чином, незважаючи на те, що загальний показник «збережених» сімей на фоні розлучень та формального співмешкання є доволі високим, очевидним є лише один висновок – з трьох сімей, у яких один із подружжя був засуджений за рецидив, шанс зберегтися має лише одна. Потрібно також зауважити, що 33,7 % респондентів зазначили, що перебування в колонії призвело до втрати зв'язків із рідними та близькими.

Відсутність дітей для більшості засуджених є закономірністю. Проведені нами дослідження показують, що більшість осіб злочинців-рецидивістів уникають відповіді на питання стосовно власних дітей. Однак отримані дані дозволяють стверджувати, що лише 0,2 % мають двох дітей, а 11,1% мають трьох чи більше дітей. Зазначені відомості можуть обґрунтовуватись, з одного боку, як елементарною відсутністю часу на виховання та утримання дітей, батьки яких є рецидивістами, так і простою неможливістю їх мати внаслідок відсутності власної сім'ї чи хоча б громадянського шлюбу.

Важливе значення при дослідженні особи злочинця-рецидивіста має вивчення умов, у яких такі особи вирости, виховувались, дорослішали. Проведені нами дослідження дозволяють стверджувати, що близько 40 % рецидивістів виховувались у сім'ї із двома батьками, 27,1 % респондентів відповіли, що виховувались у сім'ї із одним із батьків, і лише 3,4 % виховувалися бабою чи дідом окремо від батьків та без їх участі у вихованні. Це передусім спростовує поширену точку зору про те, що для майбутніх рецидивістів характерною є наявність «неповної» сім'ї. Отримані дані надають підстави стверджувати, що більш ніж 65 % рецидивістів вирости у цілком благонадійних сім'ях.

У дитячих будинках чи будинках-інтернатах виховувались 22,6 % респондентів. Тобто фактично кожен 5-й рецидивіст не мав реального превентивного впливу родини у процесі виховання, а виховувався у спеціалізованих установах. Поряд із запропонованими варіантами, багато респондентів – 66,5 % – у відповіді на питання про сім'ю, в якій виховувались, зазначили «інше». У категорію «інше» потрапляли такі варіанти відповідей: виховання «на вулиці», вплив «поганої компанії», «прийомні батьки» тощо. Таким чином, зовнішнє «благополуччя» родини майбутнього рецидивіста не є основним, тай навіть суттєвим індикатором того, що у майбутньому особа буде схильна до рецидиву злочинів, хоча, на нашу думку, певні закономірності тут можна простежити. Однак необхідно мати на увазі, що майже 8 % опитаних заявили, що важке дитинство є реальним фактором, який зумовлює вчинення людиною злочину, в тому числі й повторного.

Відсутність міцних родинних зв'язків підтверджується також і тим, що стосунки із батьками підтримує лише 8 % опитаних рецидивістів, 16 % вказали на те, що вони не підтримують стосунків з батьками, а 7 % респондентів повідомили, що їм важко визначитися. Загальне ухилення від

відповіді на таке пряме запитання свідчить, що близько 80 % рецидивістів майже взагалі не підтримують відносин із батьками. Причому цей показник значно вищий, ніж в осіб, які засуджені вперше (приблизно до 45 %), адже повторні засудження все більше позначаються на руйнації сімей.

Цікавою, з огляду на отримані результати, є емоційно-вольова характеристика злочинця-рецидивіста. Так, наприклад, більше половини засуджених рецидивістів – 62 % – вказали, що мали можливість уникнути дії, за які зараз засуджені. Це свідчить про наявність чіткого уявлення рецидивіста про вчинювані дії, про їх кримінальний, заборонений характер та злочинні наслідки, і це є аргументом на користь того, що рецидивна злочинність не може характеризуватися необережною формою вини – це завжди умисні, чітко виважені злочинні дії. Водночас, як це не парадоксально, лише 3 % рецидивістів з числа опитаних зауважили, що вважають винними саме себе у тому, що повторно опинилися у місцях позбавлення волі, проте інші 97 % не дали чіткої відповіді, а просто ухилились від неї.

З'ясовуючи причини вчинення нових, рецидивних злочинів раніше засудженими особами, з числа останніх 20,2 % акцентує увагу на тому, що саме тяжкий матеріальний стан змусив їх вчинити злочин, 24,4 % респондентів вказали на відсутність роботи як основний фактор вчинення повторного злочину, а 32,7 % рецидивістів вважають, що особисті риси характеру є основною причиною вчинення повторних злочинів.

Крім того, проблеми із житлом та тяганина з реєстрацією ставала причиною вчинення нового рецидивного злочину для 16,3 % та 8 % відповідно. Проблеми зі здоров'ям у 10,5 % ставали причиною рецидиву злочинів. Важливе місце серед проблем раніше засуджених осіб посідають і сімейні проблеми, окрім руйнації шлюбних та родинних відносин, у 19 % труднощі у стосунках із рідними та близькими були причиною рецидиву злочинів.

Характеризуючи особу злочинця-рецидивіста не можна оминати увагою той специфічний соціальний стан, у якому опиняється особа після першого звільнення. Саме під час першого звільнення від відбуття покарання у вигляді позбавлення волі та до наступного ув'язнення в особи формується низка особливостей, змінюється певним чином її світогляд, переосмислюються шляхи вирішення вже відомих та невідомих життєвих проблем, а сама особа формує специфічну модель поведінки та виходу із тих ситуацій, у яких вона опиняється, на основі тих «знань», які вона отримала під час відбування покарання.

Майже всі з числа опитаних респондентів заявили, що зустрілися із труднощами після звільнення за попередньою судимістю. Зокрема 12,3 % вказали на відсутність житла, 34,8 % відчували суттєві труднощі у зв'язку із відсутністю коштів на існування і лише 2,6 % відчували труднощі у відсутності роботи. Величезний розрив у відсотковому показнику між такими категоріями, як «відсутність коштів на існування» та «відсутність роботи», на нашу думку, пояснюється тим, що звільнені особи хоча і мають реальну можливість працювати (фізично та інтелектуально), але

через зневажливе ставлення до роботи взагалі – відчувають «нестачу у коштах на існування».

Тобто фактично, як показує практика, звільнені від відбування покарання особи особисто винні у відсутності грошей, адже у більшості проаналізованих нами випадків служби зайнятості та набуті засудженими знання і навички надають можливість отримати роботу, але при наявності до того бажання. Проведені нами дослідження показують, що більшість осіб-рецидивістів – 27 % – не працювали після останнього звільнення до 3-х місяців, яких, до речі, цілком достатньо для нового вчинення злочину. Серед опитаних осіб 12,6 % не змогли знайти роботу протягом 1 місяця після звільнення, 16,8 % – існували до 6 місяців без роботи взагалі, а 13 % – більше 1 року.

Такі дані, на нашу думку, лише підтверджують зневажливе ставлення до праці у середовищі неодноразово засуджених осіб-рецидивістів, при тому, що серед зазначених вище осіб лише 25,8 % не змогли працевлаштуватися за спеціальністю, яку мали до засудження або отримали під час відбування покарання, в той час як 71 % респондентів – змогли без проблем. Це лише підтверджує факт небажання працювати при наявності можливості у певного кола злочинців-рецидивістів.

Важливе значення для усвідомлення процесів мотивації злочинної поведінки та прогресуючої криміналізації особи злочинця-рецидивіста має дослідження таких явищ, які відображають особисте усвідомлення злочинцем-рецидивістом свого «місця у суспільстві» та ставлення інших членів суспільства до рецидивістів. Проведені нами дослідження показують, що у 54,6 % випадків оточуючі (сусіди, знайомі, колеги по роботі, окремі соціальні працівники тощо) явно недоброзичливо ставляться до звільнених від відбування покарання злочинців-рецидивістів. Зрозуміло, що після тривалого відбування покарання у виді позбавлення волі явно недоброзичливе ставлення оточуючих без втручання фахівців-психологів (причому як у місцях відбування покарання, так і після звільнення) може призвести лише до подальшого «озлоблення» та конфлікту, який майже у 50 % випадків переростає у спричинення істотної шкоди – тобто до вчинення нового злочину.

Крім того, на фоні недоброзичливого ставлення окремих осіб до злочинців-рецидивістів останні відчувають суттєві труднощі із адаптацією на волі, особливо після тривалого ув'язнення. Більшість опитаних респондентів – 54,6 % – зазначили, що відчували такі труднощі. І лише 30 % звільнених від відбування покарання осіб заявили, що відчували себе «скоріше впевнено» в період знаходження на волі. Причому зазначені респонденти не обрали відповідь «впевнено», а надали перевагу іншій, менш вираженій, і це – зрозуміло, адже наведені вище дані свідчать про сумніви при відповіді на таке запитання. Одночасно із цим 44,5 % не змогли впевнено відповісти на таке запитання, а 15 % респондентів були переконані, що почували на волі себе не впевнено.

Серед опитаних респондентів 21,8 % повідомили, що при звільненні не отримали від адміністрації установи ні матеріальної, ні будь-якої іншої

допомоги, 44,1% засуджених не було відомо про центри соціальної адаптації для звільнених з місць позбавлення волі.

Слід зауважити, що поряд із особами, які вперше вчинили злочин і відбули покарання, злочинці-рецидивісти більш пов'язані із кримінальним середовищем, субкультурою та злочинними традиціями. Так, за результатами проведеного дослідження, 37,4 % респондентів заявили, що були позбавлені впливу кримінального середовища після звільнення з місць позбавлення волі, більше половини опитаних утруднились дати відповідь, що є свідченням наявності такого впливу, і як результат – подальшої криміналізації особи та рецидиву злочинів. Тому вважаємо, що мінімізація та нейтралізація впливу злочинного середовища на раніше засуджених осіб – один із основних пріоритетів діяльності органів внутрішніх справ у сфері запобігання рецидивній злочинності.

Крім того, з числа опитаних осіб 22,1 % прямо заявили, що підтримували зв'язки із раніше засудженими, а 14 % утруднились дати відповідь. Лише 19 % з числа опитаних повідомили, що не відчували на волі впливу традицій та звичаїв, характерних для середовища засуджених.

Такі дані у своїй сукупності свідчать про те, що більше, ніж у половини звільнених від відбування покарання у вигляді позбавлення волі осіб (причому зі збільшенням кількості судимостей цей процес для злочинця-рецидивіста більш вираженим) спостерігається явна соціальна дезадаптація, яка викликана як ставленням оточуючих, так і внутрішнім усвідомленням своєї ролі та місця у суспільстві, що часто призводить до вкрай поганих наслідків та вчинення ще більш тяжких злочинів.

Перебування у виправних установах має для засуджених цілу низку доволі відомих широкому загалу наслідків, які також суттєво впливають на внутрішньомотиваційну сферу особи злочинця-рецидивіста. Так, абсолютно відверто 11,3 % звільнених рецидивістів прямо вказують на те, що перебування у місцях позбавлення волі призвело до втрати віри у людей та подальшого їх озлоблення, у 21 % опитаних респондентів явно погіршився стан здоров'я, у 10 % погіршилось матеріальне становище, а 8 % взагалі втратили навички самостійно вирішувати свої побутові та соціальні проблеми.

Проведений нами аналіз також показує, що навіть для вирішення очевидних власних проблем досить велика кількість звільнених злочинців-рецидивістів не звертається до державних та навіть громадських організацій. Зокрема, 47,4 % опитаних «не мали потреби» для звернення, 11 % не довіряли даним органам та організаціям та сподівалась на власні зв'язки (до речі, мова йшла, очевидно, про так звані «злочинні» або «кримінальні» зв'язки, які власне не мають нічого спільного із «нормальним» вирішенням проблем). 20,1 % звільнених за попередню судимість самовпевнено розраховували на те, що зможуть допомогти собі самі.

Матеріальне становище особи злочинця-рецидивіста посідає одне з ключових місць, воно каталізує вчинення нового злочину набагато швидше, ніж більшість інших факторів.

Лише 13,6 % респондентів повідомили, що у період між попередньою та наступною судимістю їх родина та батьки мали достатні засоби для існування, при цьому лише 4,3 % опитаних підтвердили отримання допомоги від батьків та близьких. Для 24 % опитаних основним джерелом існування після звільнення за попередньою судимістю була робота у комерційних структурах, для 2,7 % – на державних підприємствах, а 18,5 % заробляли індивідуальною трудовою діяльністю.

Після звільнення за попередньою судимістю для половини респондентів – 56,4 % – побутові умови змінилися на кращі, ніж були у колонії, в той час як майже 23,9 % респондентів опинилися в гірших, ніж у колонії, умовах. Зрозуміло, що така відповідь не сприяє формуванню у свідомості раніше засудженої особи злочинця-рецидивіста наміру остаточно відмовитися від злочинного промислу, адже у такій ситуації особа свідомо може бажати як можна швидше «поліпшити» своє матеріальне становище.

Досить велика кількість особливих рис особи злочинця-рецидивіста формується і під час наступного відбування покарання. Вивчення таких особливостей, на нашу думку, є реальною необхідністю для повноцінного розкриття структури особи злочинця. Проведені дослідження показали, що в дійсності лише 6 % повторно засуджених осіб було тяжко звикнути до умов позбавлення волі після повторного злочину, а 51,5 % обрали варіант «важко відповісти», що свідчить про відсутність ускладнень повторної адаптації до умов позбавлення волі.

Крім того, 46 % опитаних зазначили, що відчували більше, у порівнянні із першим засудженням, порозуміння з боку адміністрації колонії до себе та інших засуджених, а 34,7 % не знайшли відмінностей між ставленням адміністрації при першому та наступних засудженнях. Можна зробити висновок, що злочинці-рецидивісти не дуже «побоюються» повторного позбавлення волі та не відчують суттєвих ускладнень при адаптації до таких умов, хоча свідомо і не намагаються потрапити у місце позбавлення волі.

Лише 22,5 % засуджених вважають основною метою покарання «кару за вчинений злочин», в той час як майже 40 % впевнені, що основною метою є виправлення та перевиховання засуджених.

Висновки. Сучасний портрет особи злочинця-рецидивіста характеризується молодим віком, переважно від 17 до 25 років, наявністю середньої освіти, вихованням у нормальній, повній сім'ї, відсутністю у зрілому віці хороших стосунків із членами родини та майже повною відсутністю взаємовідносин із батьками після другого та подальших вчинених злочинів, відсутністю бажання до трудової діяльності, підтримуванням зв'язків із раніше засудженими особами або із такими, з якими відбували покарання, наявністю стану соціальної дезадаптації, складністю до ресоціалізації та повернення до нормального способу життя.

На нашу думку, названі узагальнені ознаки злочинця-рецидивіста не зумовлюють нагальної необхідності у пошуку осіб, які під такі ознаки підпадають, однак можуть дати правоохоронним органам актуальну інформа-

цію, яка зможе суттєво полегшити діяльність щодо запобігання рецидиву злочинів та рецидивної злочинності у майбутньому.

Бібліографічні посилання

1. Азовський О.М. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють злочини проти громадського порядку // Юриспруденція ХХІ століття: теорія і практика : зб. тез. – Дніпропетровськ, 2008. – С. 134–138
2. Батиргареева В.С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми : монографія/ В. С. Батиргареева. – Х., 2009.
3. Бедриківський В.В. Особа злочинця в системі емпіричного дослідження бандитизму / В.В. Бедриківський // Вісник Запорізького юрид. ін-ту ДДУВС. – 2009. – № 3. – С. 125–131.
4. Богатирьов І.Г. Кримінально-виконавча інспекція як суб'єкт запобігання злочинам : монографія. – К., 2009.
5. Головкін Б. Дослідження смислової сфери особистості корисливо насильницького злочинця / Б. Головкін // Вісник прокуратури. – 2007. – № 7. – С. 77–84.
6. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. – Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. — К., 2007.
7. Зелинский А.Ф. Криминальная психология : научно-практическое издание / А.Ф. Зелинский. – К., 1999.
8. Кисельов І.О. Кримінологічна характеристика та запобігання органами внутрішніх справ рецидивній злочинності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / І.О. Кисельов. – Дніпропетровськ, 2013.
9. Колодяжний М.Г. Особливості кримінологічної характеристики особи насильницького вимагача / М.Г. Колодяжний // Питання боротьби зі злочинністю. – Х., 2008. – Вип. 16. – С. 262–271.
10. Крижановський О.М. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері торгово-підприємницької діяльності / О.М. Крижановський // Слідча діяльність: проблеми теорії та практики : матеріали наук.-практ. конф. та круглого столу (22 і 26 травня 2008 р.). – Дніпропетровськ, 2008. – С. 63–68.
11. Криминология : учебник / под ред. В.Н. Кудрявцева, В.Е. Эминова. – М., 1997.
12. Митрофанов І. Кримінологічні аспекти поняття особи наркозалежного злочинця / І. Митрофанов // Юридична Україна. – 2007. – № 9. – С. 86–92.
13. Шалгунова С.А. Особа злочинця та ситуація в механізмі вчинення насильницького злочину / С.А. Шалгунова // Науковий вісник ДДУВС. – 2008. – № 4. – С. 179–189.
14. Шалгунова С.А. Особа насильницького злочинця: вітчизняний та зарубіжний досвід вивчення: монографія / Шалгунова С.А. – Дніпропетровськ, 2011.

Людвик В.Д., Киселев І.А. Кримінологічна характеристика личности преступника-рецидивиста. Рассмотрены признаки, характеризующие современного преступника-рецидивиста. проанализированы отдельные данные относительно уровня образования, работоспособности, состояния здоровья, особенностей ресоциализации рецидивистов. Исследованы современные особенности основных черт интеллектуального, волевого, нравственного и психологического характера в «портрете» преступника-рецидивиста.

Ключевые слова: рецидив, личность преступника, рецидивная преступность, отбывание наказания.

Lyudvik V.D., Kiselyov I.O. Criminological description of repeated criminal identity. In modern conditions the problem of studying criminal identity in any field of criminological research becomes more relevant, as the researchers themselves are actively seeking data that characterize individuals who commits certain types of criminal acts.

Recurrent crime, compared to the initial crime, constitutes a real threat to public safety, and repeated offenders significantly differ from those for the first time committing crime, as

the degree of social danger and certain features of criminal activity.

Finding out of features and research of specific features of repeated criminal identity is important, as it allows more accurately and effectively develop, implement, and most importantly in the practice of law enforcement bodies, including the internal affairs bodies, real measures aimed to prevent recidivism.

This article analyzes the personality traits of repeated offender, points out to the specific characteristics of these features. The authors gave specific percentages obtained in the study on the basis of all the information received made number of practical conclusions. There is the detailed analysis of some data on educational level, abilities, health, resocialization features of recidivists. They researched features of main traits of modern intellectual, volitional, moral and psychological problems in the repeated offender's "portrait". They considered existing opinions on issues of forming of repeated criminal offenders.

The contemporary portrait of a repeated criminal identity that is characterized by understated age, mostly from 17 to 25 years, by the presence of secondary education, the education in childhood in normal full family, by the lack of an adult of good relations with family members and almost complete lack of relationships with parents after the second and subsequent offense, and the lack of desire to work, maintaining relationships with previously convicted of such persons or to which inmates presence state of social exclusion, difficulty in resocialization and return to the usual order of life.

Keywords: *recidivism, criminal identity, repeated crime, serving a sentence.*

Надійшла до редакції 26.03.2013

О.О. Мислива

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.6(347)

ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ

Проаналізовано обґрунтованість передбачених у Кримінальному кодексі України санкцій за злочини у сфері трансплантації, в тому числі з позиції зарубіжного досвіду.

Ключові слова: *покарання за незаконну діяльність у сфері трансплантації, домірність покарання вчиненому діянню, отримання чи використання анатомічних матеріалів людини, пеналізація.*

Постановка проблеми. Загальновідомо, що санкція кримінально-правової норми віддзеркалює суспільну небезпечність і тяжкість вчиненого. В умовах євроінтеграції України, перегляд домірності санкцій за злочини є одним із кроків до гуманізації права. Очевидно, що вкрай важливо встановлювати адекватні санкції.

У кримінально-правовій науці здійснюються спроби розробити правила конструювання санкцій спеціальних кримінально-правових норм [1, с. 85]. Однак і дотепер не вироблено спеціальної шкали для встановлення санкцій, адекватних суспільній небезпечності вчиненого злочину. Перевірка адекватності санкцій кримінально-правової норми відбувається, як правило, шляхом порівняння санкцій, передбачених за суміжні злочини, а також санкцій, передбачених за аналогічні діяння в